

SLOVENIJA V SVETU MIROVNIH OPERACIJ

KLEMEN GROŠELJ

Ljubljana, 2007

Klemen Grošelj
SLOVENIJA V SVETU MIROVNIH OPERACIJ

Knjižna zbirka VARNOSTNE ŠTUDIJE
Izdajatelj FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE
Za založbo Hermina KRAJNC

Copyright © po delih in v celoti FDV 2007, Ljubljana.
Fotokopiranje in razmnoževanje po delih in v celoti je prepovedano.
Vse pravice pridržane.

Recenzenta dr. Ljubica Jelušič in dr. Marjan Malešič

Prelom B&V Co.
Tisk Marginalija d.o.o.

Izid knjige je finančno podprla Agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

355.357
355(497.4):355.357(100)

GROŠELJ, Klemen, 1976-
Slovenija v svetu mirovnih operacij / Klemen Grošelj. -
Ljubljana : Fakulteta za družbene vede, 2007. -
(Knjižna zbirka Varnostne študije)

ISBN 978-961-235-297-4
235537920

VSEBINA

PRVO POGLAVJE	
UVOD	7
DRUGO POGLAVJE	
IZZIVI PREUČEVANJA MIROVNIH OPERACIJ	11
Kaj so mirovne operacije?	13
Pojmi vezani na preučevanje mirovnih operacij	16
<i>Nacionalni interes</i>	16
<i>Mednarodna varnost</i>	19
<i>Mandat mirovne operacije</i>	20
<i>Humanitarna intervencija</i>	20
TRETJE POGLAVJE	
SODOBNO RAZUMEVANJE VARNOSTI	23
Tradicionalne varnostne paradigme	24
<i>Realizem</i>	25
<i>Liberalizem</i>	28
<i>Kopenhagenska šola varnosti</i>	29
<i>Kritika tradicionalnega razumevanje varnosti</i>	31
Kritične varnostne paradigme	33
<i>Kritična teorija</i>	33
<i>Kritične varnostne študije</i>	35
<i>Kritična teorija varnosti</i>	36
<i>Kritika kritičnega razumevanja varnosti</i>	40
Alternativne varnostne paradigme	41
<i>Konstruktivizem</i>	41
<i>Koncept človekove varnosti</i>	43
<i>(Neo)Marksizem</i>	45

ČETRTO POGLAVJE	
ZAGOTAVLJANJE MEDNARODNE VARNOSTI IN MIROVNE OPERACIJE	47
Modela zagotavljanja mednarodne varnosti	48
Mednarodni varnostni sistemi	51
Koncepta mednarodnih odnosov	57
PETO POGLAVJE	
PRISTOPI K PREUČEVANJU MIROVNIH OPERACIJ	63
Problemski pristop	64
<i>Razvita tipologija mirovnih operacij</i>	73
<i>Tradicionalne mirovne operacije</i>	73
<i>Upravljanje in vodenje tranzicije</i>	75
<i>Razširjene mirovne operacije</i>	77
<i>Vsiljevanje miru</i>	80
<i>Operacije v podporo miru</i>	82
Kritični pristop	91
ŠESTO POGLAVJE	
IZVAJALCI MIROVNIH OPERACIJ	105
Države in koalicije držav	106
Organizacija združenih narodov	107
Druge mednarodne organizacije in obrambno-vojaške zveze	111
<i>Delegiranje mirovnih operacij</i>	117
SEDMO POGLAVJE	
SLOVENIJA IN MIROVNE OPERACIJE	123
Mirovne operacije Slovenske vojske	127
<i>Mirovne operacije OZN</i>	127
<i>Operacija OZN na Bližnjem vzhodu (UNTSO)</i>	127
<i>Operacija OZN na Cipru (UNFICYP)</i>	128
<i>Misija OZN na Kosovu (UNMIK)</i>	129
<i>Mirovne operacije OVSE</i>	130
<i>Alba</i>	130
<i>Mirovne operacije NATO</i>	132
<i>Stabilizacijske sile v Bosni in Hercegovini (SFOR)</i>	132
<i>Mednarodne sile na Kosovu (KFOR)</i>	134
<i>Mednarodne sile v Afganistanu (ISAF)</i>	136

<i>Mirovne operacije EU</i>	139
<i>Concordia</i>	139
<i>Althea</i>	140
<i>Evropske sile v DR Kongo</i>	141
<i>Druge mednarodne operacije SV</i>	142
<i>Nato sile v Albaniji (AFOR)</i>	142
<i>Nato misija v Iraku (NTM-I)</i>	143
<i>Operacija v Pakistanu</i>	143
<i>Mirovne operacije slovenske policije</i>	144
<i>Mirovna operacija Zahodno evropske unije (MAPE)</i>	144
<i>Mirovne operacije OZN</i>	145
<i>Prehodna uprava OZN na Vzhodnem Timorju</i> <i>(UNTAET/UNMISSET)</i>	145
<i>Mednarodne policijske sile OZN na Kosovu (UNMIK-CIVPOL)</i>	146
<i>Urad visokega predstavnika v BiH (OHR)</i>	148
<i>Mirovne operacije OVSE</i>	149
<i>Kosovska policijska akademija OVSE (KPSS)</i>	149
<i>Opazovalna misija OVSE v Skopju (SMMS)</i>	149
<i>Mirovne operacije EU</i>	151
<i>Policijska misija EU v BiH (EUPM 1 in 2)</i>	151
<i>Proxima EUPOL</i>	152
<i>Ostale mednarodne operacije Policije</i>	153
<i>Mednarodna policijska misija v Afganistanu (IPTM)</i>	153
<i>Mednarodni policijski izobraževalni center v Jordaniji (JIPTC)</i>	154
<i>Primerjava analiziranih mirovnih operacij</i>	155
<i>Nacionalna-varnostna izhodišča sodelovanja</i> <i>v mirovnih operacijah</i>	161
OSMO POGLAVJE	
ZAKLJUČEK	169
BIBLIOGRAFIJA	183
KAZALO SLIK IN TABEL	200
STVARNO IN IMENSKO KAZALO	201

PRVO POGlavJE
UVOD

Obdobje po hladni vojni je v nasprotju s pričakovanji postalo obdobje številnih mirovni operacij, v katerih so in še vedno intenzivno sodelujejo sodobne vojske, policije in civilne strukture. Priča smo svojevrstnemu paradoksu, ko je zmanjšanje politično-vojaških napetosti v svetu privedlo na eni strani do krčenja vojska, na drugi strani pa do njihove povečane angažiranosti v vse kompleksnejših mirovni operacijah. Dejstvo, da večina zahodnih vojska danes intenzivno sodeluje v različnih večnacionalnih mirovni operacijah, predstavlja ostro nasprotje obdobju hladne vojne, ko večina zahodnih vojska, z izjemo kolonialnih vojn, ni sodelovala v operacijah v tujini, še manj pa v mirovni operacijah¹ (Bellamy, 1997 in 2004; Pugh, 2004; glej tudi Grizold, 2005).

Povečano število mirovni operacij pa je vodilo v njihovo naraščajočo specializacijo in adaptacijo vedno novim izzivom, s katerimi so se soočale. Ta procesa sta se obdržala predvsem na področju organizacije in izvajanja mirovni operacij, ki so s tem presegle okvire vzpostavljene v obdobju hladne vojne. Preseganje teh okvirov pa skupaj s procesom delegiranja oz. regionalizacije mirovni operacij različnim mednarodnim organizacijam Afriška unija (AU), Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE)... in vojaško-obravnim zvezam (npr. Nato, ang. »North Atlantic Treaty Organization«) ogroža dosedanje osrednje mesto Organizacije združenih narodov (OZN) kot ključne mednarodne organizacije, ki avtorizira in izvaja mirovne operacije. Krepitev vloge in položaja regionalnih mednarodnih organizacij in obravnno-vojaških zvez pa vodi v oblikovanje in izvajanje mirovni operacij brez ali z zelo nejasno definiranim mandatom Varnostnega sveta Organizacije združenih narodov (VS OZN) (Roper, Nishihira, Otunnu in Schoettle, 1993; Bellamy, 1997 in Bellamy in ostali, 2004).

Opisani procesi pa so vzpodbudili tudi povečan akademski in raziskovalni interes za preučevanje fenomena mirovni operacij, plod katerega je tudi oblikovanje dveh ključnih pristopov k preučevanju mirovni operacij: problemskega in kritičnega. Do preloma stoletja je pri preučevanju mirovni operacij prevladoval problemski pristop, ki teoretično izhaja iz tradicionalnega, prvenstveno realističnega razumevanja varnosti in westfalskega koncepta mednarodne skupnosti. Ta pristop poskuša z ana-

¹ Med zahodnimi državami sta v času hladne vojne samo Kanada in deloma tudi Norveška aktivno sodelovali v mirovni operacijah OZN, sicer pa države članice obeh blokov, zveze Nato in Varšavskega pakta, niso sodelovale v mirovni operacijah in so glavnino bremena nosile nevtralne in nevrščene države (glej Bellamy, 1997).

lizo mirovnih operacij oblikovati spoznanja, ki naj bi pripomogla k njihovi večji uspešnosti. Posledica tega je oblikovanje množice mikro-teorij oz. konceptov preučevanja in tipologij mirovnih operacij. Danes teoretično-raziskovalni vrh tega pristopa predstavlja razvita tipologija mirovnih operacij, ki te preučuje in tipizira na podlagi njihove vloge in pričakovanih ciljev v mednarodni skupnosti. S tem ta tipologija delno presega do sedaj uveljavljeni raziskovalni okvir problemskega pristopa in se približa kritičnemu pristopu, od katerega pa jo še vedno ločuje odsotnost jasno opredeljenega normativnega izhodišča in objektivistični pogled na mirovne operacije.

Pojav novih vojn (Kaldor, 1997 in 1999) in preoblikovanje mednarodne skupnosti v smeri post-westfalskega koncepta pa sta skupaj z omejeno teoretično pojasnjevalno močjo problemskega pristopa vzpodbudila razvoj alternativnih pristopov k preučevanju mirovnih operacij. Med temi zaseda osrednje mesto kritični pristop, ki s svojimi teoretičnimi izhodišči temelji na sociološki kritični teoriji in kritični teoriji varnosti (Booth, 2004 in Jones, 1999). V prvi vrsti je ta pristop kritika prevladujočega problemskega pristopa, kljub temu pa je v njem moč zaznati tudi intenzivno iskanje novih smeri preučevanja mirovnih operacij, ki bi pojasnile fenomen teh operacij v vse bolj post-westfalski mednarodni skupnosti. Ključne prvine kritičnega pristopa k preučevanju mirovnih operacij so upoštevanje človekove varnosti, njegovega dostojanstva in delovanja v skupnosti. Zavrača domnevo, da so mirovne operacije, kot oblika medčloveške interakcije (družbene konstrukcije), nevtralno dejanje. Kot takšne zagotovo vplivajo na prejemnike mirovnih operacij, vendar po mnenju kritičnih avtorjev, predvsem negativno. Na to se navezuje tudi ključna domneva kritičnega pristopa, da je cilj današnjih mirovnih operacij ohranjanje in širitev liberalno-demokratske družbene ureditve v nestabilne predele sveta.

Ker oba pristopa obravnavata mirovne operacije na zelo splošni in globalni ravni, to pomeni, da se vloga nacionalnih držav, ki sodelujejo v mirovnih operacijah, njihovi interesi in motivi, z izjemo zelo splošnih in načelnih, v obeh pristopih podrobneje ne analizirajo. Ta vidik je tudi sicer pri preučevanju mirovnih operacij dokaj nerazvit in omejen na raven preučevanja posameznih mirovnih operacij (glej Sorenson in Wood, 2005). Sam sem posamezna spoznanja obeh pristopov uporabil kot sestavni del analize vzrokov in motivov Republike Slovenije (RS) za sodelovanje v mirovnih operacijah. Predvsem sem uporabil sintezo razvite tipologije problemskega pristopa in prvin (eksplicitno normativno izhodišče, konstruktivistično videnje sveta in teze o ideoloških preferencah mirovnih operacij) kritičnega pristopa. Pri tem pa sem tako pridobljena teoretična spoznanja dopolnil z analizo mirovnih operacij, v katerih je sodelovala SV (Slovenska vojska) in policija, z analizo vsebine ključnih nacionalnovarnostnih dokumentov in mnenji posameznikov, ki so sodelovali v procesu odločanja o sodelovanju RS v mirovnih operacijah.

Ključna spoznavna vrednost pričujočega dela je v zblíževanju obeh pristopov in njuni sočasni uporabi v enotnem analitičnem pristopu. Podan bo torej analitični pristop, ki bo omogočal analizo interesov držav za sodelovanje v mirovnihi operacijah, pri tem pa vključuje tako nacionalne kakor tudi globalne vidike tovrstnega sodelovanja. Knjiga med drugim preverja raven dozorelosti obeh pristopov in pogojenost različnih tipov mirovnihi operacij s spremembami v razvoju mednarodne skupnosti oz. njenega prehoda iz westfalskega v post-westfalski koncept. Knjiga predstavlja tudi svojevrsten odklon od sedanjega interesno nevtralnega razumevanja mirovnihi operacij, saj poskuša identificirati specifične interese in vzgibe RS za sodelovanje v mirovnihi operacijah. Še posebej izpostavlja vez med sodelovanjem v mirovnihi operacijah in vstopom ter kasnejšim članstvom v EU in Natu. Dodano vrednost v knjigi pa predstavlja analiza, ali RS s sodelovanjem v mirovnihi operacijah resnično uresničuje pogosto javno deklarirane strateške interese na območju jugovzhodne Evrope.

DRUGO POGLAVJE
**IZZIVI PREUČEVANJA
MIROVNIH OPERACIJ**

Ker so mirovne operacije večplasten in kompleksen fenomen, njihovo preučevanje poteka na več ravneh, v različnih teoretičnih in analitično-raziskovalnih pristopih ter z različnimi cilji. V preteklosti je bilo preučevanje osredotočeno bodisi na njihovo vlogo in cilje na globalni ravni, bodisi na nacionalni ravni (glej Sorenson in Wood, 2005: 4). Ker je med obema ravnema do sedaj zijala dokaj ostra ločnica, poskuša ta knjiga na eni strani analizirati zatečeno stanje in hkrati na drugi strani z zblizevanjem obeh ravni pri preučevanju mirovni operacij doseči kvalitativni korak naprej. Ta korak se odseva v sintezi nekaterih spoznanj obeh prevladujočih globalnih pristopov, ki bi s tem postale eno izmed izhodišč za dosego naslednjega cilja, torej analize interesov in vzgibov RS za sodelovanje v mirovni operacijah. Naslednji nekako logični korak je bilo ugotavljanje, ali oba pristopa podajata celovito teorijo sodobnih mirovni operacij, in ali kritični pristop dejansko nudi alternativo pri preučevanju mirovni operacij v vse bolj post-westfalskem mednarodnem okolju ali pa gre zgolj za kritiko problemskega pristopa. Pri tem, izhajajoč predvsem iz analize razvite tipologije mirovni operacij, ugotavljam ali je proces razvoja in oblikovanja različnih, vedno bolj kompleksnih tipov mirovni operacij povezan s prehodom mednarodne skupnosti od westfalskega k post-westfalskem konceptu.

Ker pa so, kot sem že dejal mirovne operacije zelo kompleksen fenomen, sem zaradi vpliva na razvoj obeh pristopov in boljšega razumevanja preučevanja mirovni operacij predstavil ključne prvine sodobnih varnostnih paradigem (*realizem, liberalizem, Kopenhagenska šola varnosti, kritična teorija varnosti, kritične varnostne študije, marksizem oz. radikalna varnostna paradigma, konstruktivizem in koncept človekove varnosti*), konfliktni in kooperativni modeli zagotavljanja mednarodne varnosti ter sisteme mednarodne varnosti (sistem ravnotežja moči, sistem kolektivne varnosti v okviru Društva narodov (DN) in v okviru OZN), izvajalce mirovni operacij in proces regionalizacije mirovni operacij. Brez teh kratkih predstavitev bi bilo po moji oceni samo razumevanje mirovni operacij okrnjeno in oteženo.

Poleg zgoraj opredeljenih pretežno teoretično-analitičnih ciljev, pa knjiga vključuje tudi praktične cilje med katerimi izstopa identifikacija tipov mirovni operacij, v katerih je sodelovala oz. sodeluje RS, in pa interesov RS, katere je z udeležbo na teh operacijah zasledovala. Gre torej za identifikacijo interesov, ki so privedli do sodelovanja RS v določeni mirovni operaciji in v mirovni operacijah nasploh. V tem pogledu je po-

memben vidik analize tudi aplikacija spoznanj kritičnega in problemskega pristopa oz. njune teoretične pojasnjevalne moči pri analizi mirovnihi operacij, v katerih je sodelovala RS. Nadalje pa na temelju sinteze spoznanj obeh teoretičnih pristopov in analize ključnih nacionalnovarnostnih dokumentov RS, mandatov mirovnihi operacij, v katerih je s svojimi strukturami sodelovala RS, in izvedenih intervjujev z relevantnimi odločevalci, knjiga podaja analitični pristop, ki omogoča identifikacijo interesov in vzgibov RS oz. nacionalne države za sodelovanje v mirovnihi operacijah. V nadaljevanju na podlagi tega pristopa med drugim tudi ugotavljam, ali je bilo sodelovanje RS v mirovnihi operacijah pogojeno tudi z interesom RS za članstvo v EU in Natu. Knjiga poskuša opredeliti geografska območja, ki so posebnega strateškega interesa za RS, oz. predvsem preveriti, ali je JV Evropa tudi z vidika mirovnihi operacij območje strateškega pomena za RS. Nenazadnje pa knjiga še enkrat, vsaj posredno, potrjuje vso kompleksnost tako mirovnihi operacij kakor tudi njihovega preučevanja.

KAJ SO MIROVNE OPERACIJE?

Kljub pogosti uporabi pojma mirovne operacije, pa je sama opredelitev termina mirovna operacija, dokaj kompleksna in zahtevna naloga. Sam pojem mirovna operacija izvira iz časov Društva narodov, kjer naj bi s temi operacijami pravočasno in učinkovito opravili z razmerami v mednarodni skupnosti, ki so grožnja miru in varnosti (Rikhye, 1984: 1; glej tudi Bellamy in ostali, 2004). Natančnejša uporaba pojma pa je vezana na sistem kolektivne varnosti v okviru OZN oz. preseganja paralize VS OZN. Prva mirovna operacija se je, če izvzamemo povojne preiskovalne, nadzorne in opazovalne operacije, zgodila leta 1956 v Egiptu. Postavila je tako mednarodnopravne kakor tudi organizacijske temelje vsem kasnejšim mirovnim operacijam hladne vojne. Čeprav mirovne operacije niso predvidene v UL OZN, pa jih je leta 1965 Generalna skupščina OZN z ustanovitvijo Komiteja za mirovne operacije vseeno formalizirala kot eno izmed sredstev, ki so na razpolago OZN in VS OZN. Kljub temu sistemskemu koraku je ad hoc narava teh operacij povzročila, da so se prve njihove definicije izoblikovale šele v osemdesetih in devetdesetih letih prejšnjega stoletja. V OZN (1990) tako prevladuje razumevanje, kjer so mirovne operacije tiste: *»... v katerih sodeluje vojaško osebje, ki nima pooblastil vsiljevanja, s ciljem pripomoči k ohranjanju oz. obnovitvi mednarodnega miru in varnosti na območjih spopadov. Te operacije so prostovoljne in temeljijo na pristanku in sodelovanju, ciljev ne dosegaajo z uporabo sile, kar jih ne uvršča v operacije vsiljevanja opredeljene v 42. členu UL OZN.«* Podobno jih defi-

nira tudi Goulding (1993: 455), ki pravi, da so to »... terenske operacije, ki jih oblikuje OZN s pristankom sprtih strani in ki naj bi pomagale nadzirati in reševati konflikt med njimi. Gre za operacije pod vodstvom in nadzorom OZN, pri čemer stroške krije celotno članstvo organizacije. Sile in sredstva za operacije prispevajo države članice prostovoljno in te delujejo nepristransko in z minimalno uporabo sile.« Podobno jih definira tudi Diehl (1994: 13), ki pravi, da gre za »...postavitev nevtralne in lahko oborožene mirovne sile med sprte strani, potem ko je bila dosežena prekinitev sovražnosti z dovoljenjem države, na kateri so te sile razporejene in s ciljem zmanjševanja možnosti obnovitve sovražnosti ter oblikovanja okolja, v katerem je lahko spor razrešen«. Fetherson² (1994: 3–4) prvič mirovne operacije opredeli kot »...sredstvo preprečevanja, zadrževanja, umirjanja in končanja sovražnosti med državami s pomočjo posredovanja tretje miroljubne strani, ki je mednarodno organizirana in vodena ter uporablja mednarodne vojaške in policijske sile ter civiliste pri obnovi in ohranjanju miru«, (glej tudi Sherry, 1986). Mednarodna mirovna akademija (v Rikhye 1984: 2–3) prva poda širšo definicijo mirovnih operacij, ki naj bi »... preprečevale, zadrževale, umirjale in prekinile sovražnosti med državami in znotraj njih s posredovanjem tretje strani, ki je mednarodno organizirana in vodena ter uporablja večnacionalno vojaško, policijsko in civilno osebje s ciljem obnove ali vzdrževanja miru«. Mirovne operacije tako presežejo svojo do tedaj prevladujočo vojaško naravo, saj lahko v njih sodelujejo tudi nevojaške strukture, kljub temu pa še vedno temeljijo na privolitvi sprtih strani, nepristranskosti in minimalni uporabi sile. Gre torej za ad hoc operacije, ki z vidika avtorizacije in financiranja to tudi ostajajo, čeprav se je z večletno prakso razvil vzorec in načela delovanja ter njihov organizacijski okvir (Rikhye, 1984: 2, 202). Pravno večina raziskovalcev in akademikov tovrstne operacije umešča med 6. poglavje (Mirno reševanje sporov) in 7. poglavje (Vsiljevanje miru) Ustanovne listine OZN (UL OZN), čeprav formalno tovrstne operacije v UL OZN niso opredeljene. Je pa ključni organ OZN, ki oblikuje in določa mandat (cilj, trajanje, velikost, območje in poveljnika mirovni sil) ter avtorizira mirovne operacije VS OZN. Mirovne operacije lahko organizira in izvaja neposredno OZN, lahko pa njihovo organiziranje in izvajanje v okviru regionalizacije oz. delegiranja prepusti regionalnim organizacijam kot so Arabska liga (AL), Organizacija ameriških držav (OAD), Organizacija afriške enotnosti (OAE) oz. Afriška Unija (AU), Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE), Skupnost neodvisnih držav (SND) in vse bolj tudi Nato³.

Ideji nenasilnosti mirovni operacij, kot njihovi ključni prvini, sledi tudi Grizold (2001: 152), ki definira mirovne operacije kot »...dejavnost

² Fetherson (1994) govori o t. i. »conflict management«, ki sem ga sam prevedel s terminom upravljanje in vodenje konflikta.

³ Čeprav Nato nima pravno-formalnega statusa regionalne organizacije, saj ohranja avtonomijo odločanja in se tako neposredno ne podreja avtoriteti VS OZN, pa zaradi svoje vse večje vloge pri izvajanju mirovni operacij vse bolj pridobiva položaj kvazi-regionalne organizacije (glej Bellamy in ostali, 2004).

OZN, ki vključuje uporabo oboroženih sil, vendar brez uporabe prisilnih sredstev, z namenom ohranitve ali vzpostavitve miru in varnosti na konfliktnih območjih v mednarodni skupnosti. So svojevrsten kompromis med sredstvi za mirno reševanje sporov in mehanizmi vojaškega posredovanja, operacionaliziranimi z mandatom mirovni sil OZN v vsakem konkretnem primeru.« Na tej definiciji avtor opredeli tudi tri ključne funkcije mirovni sil OZN (Grizold, 2001: 152):

- a) vojaške naloge (opazovanje in nadzor premirja, nadzor nad vmesnim ozemljem, nadzor nad premirjem in ohranjanje prekinitve ognja, nadzor nad demilitariziranimi območji...),
- b) politične naloge (pomoč pri vzpostavljanju državne oblasti in organizaciji državne uprave, pomoč pri izvedbi volitev, nadzor nad izvajanjem dogovorov o razorožitvi...),
- c) civilno-vojaške naloge (pomoč pri zagotavljanju notranje varnosti in pravnega reda, zaščita človekoljubne pomoči, urejanje in spremljanje begunskih tokov ...).

Pri tem pa Grizoldova definicija predstavlja evolucijo definicije Mednarodne mirovne akademije, saj natančneje opredeli različne aktivnosti, ki sodijo v okvir pojma mirovne operacije. Grizold torej sledi tradicionalnemu oz. westfalskemu razumevanju mirovni operacij, ki temeljijo na privolitvi sprtih strani, nepristranskosti in minimalni uporabi sile ter potekajo primarno v okviru OZN, torej imajo avtorizacijo VS OZN. Grizold namreč vseh aktivnosti držav ali mednarodnih organizacij brez avtorizacije VS OZN ne definira kot mirovne operacije.

Najširšo in najobsežnejšo (predvsem glede prakse in realnosti mirovni operacij v času po hladni vojni) definicijo podaja Jelušičeva (2005: 12), ki mirovne operacije opredeli kot »... vse oblike vojaških in nevojaških aktivnosti, ki potekajo v kontekstu političnih in diplomatskih prizadevanj za vzpostavitev in ohranjanje mednarodnega miru«. Podrobneje pa jih definira kot (Jelušič, 2005: 14) »... vse oblike vojaških in nevojaških aktivnosti za vzpostavitev ter ohranjanje mednarodnega miru, za katere je značilno, da: imajo mednarodni mandat, praviloma s strani VS OZN; jih izvajajo mednarodne organizacije, regionalne organizacije ali ad hoc koalicije držav; jih izvajajo sile in osebje v večnacionalni sestavi; potekajo zaradi vzpostavitve ali ohranitve statusa quo v neko drugo obliko politične skupnosti; potekajo v dobro lokalnega prebivalstva in niso namenjene zasedbi ali pripojitvi ozemlja; potekajo tako, da povzročajo čim manj škode in ob uporabi minimalne sile«.

Sam bom sledil dopoljnjeni definiciji mirovni operacij Jelušičeve, ki se glasi: »Mirovne operacije so vse oblike vojaških in nevojaških aktivnosti za vzpostavitev ter ohranjanje mednarodnega miru, za katere je značilno, da: imajo v širši mednarodni mandat, praviloma s strani VS OZN; jih izvajajo mednarodne organizacije, regionalne organizacije ali ad hoc koalicije držav; jih izvajajo sile in osebje v večnacionalni sestavi; potekajo zaradi vzpostavitve ali ohranitve statusa quo v neko drugo obliko politične skupnosti; potekajo v dobro lokalnega

prebivalstva in niso namenjene zasedbi ali pripojitvi ozemlja; potekajo tako, da povzročajo čim manj škode in ob uporabi minimalne potrebne sile za dosego ciljev in smotrov mandata mirovne operacije».

POJMI VEZANI NA PREUČEVANJE MIROVNIH OPERACIJ

Zaradi razumevanja je nujno potrebno na tem mestu opredeliti nekatere temeljne pojme, ki se pogosto bodisi uporabljajo bodisi pojavljajo v povezavi z mirovnimi operacijami. Med temi izstopajo predvsem naslednji: nacionalni interes, mandat mirovne operacije, mednarodna varnost in humanitarna intervencija.

Nacionalni interes

Nacionalni interes oxfordski slovar politike definira kot interes države, ki ga opredeli vlada, pogosto pa se ga uporablja kot sredstvo zbiranja podpore za določena politična dejanja (The Concise Oxford Dictionary of Politics, 1996). Bolj znanstveno in teoretično utemeljene definicije nacionalnega interesa pa so podali različni raziskovalci, predvsem v okviru (neo)realistične varnostne paradigme. Tako Hoffmann (Luard, 2001) govori, da je moč hkrati cilj (interes) države in sredstvo za dosego drugih ciljev. Ločuje med manj zavezujočimi cilji (ugled in rast moči države na nekem območju, zaščita zasebnih državljanov v tujini...) in eksistencialnimi interesi, ki temeljijo na različnih dejavnikih (zemljepis, naravni viri, industrijske zmogljivosti in ustaljene tradicije nacionalnih načel).

Finnemore (1996: 1–2) kot nacionalni interes opredeli varnost, moč in bogastvo države, medtem ko Holsti (glej Luard, 2001: 587) v okviru tega pojma ločuje med osnovnimi interesi ter vrednotami, srednjeročnimi in univerzalnimi dolgoročnimi cilji. Osnovni interesi so tisti cilji, za katere so ljudje najbolj pripravljeni na največjo žrtev, se pravi, da so ti cilji najpogosteje povezani s samoohranitvijo politične enote in so po svoji naravi kratkoročni.

Med srednjeročne cilje in interese Holsti (v Luard, 2001: 590–92) vključuje naslednje:

- a) poskusi vlade, da bi z mednarodnim delovanjem izpolnila zahteve in potrebe javnosti in posameznikov;
- b) zaveze vlad, da bodo uresničevale interese državljanov v tujini, ne glede na to, ali so ti povezani s širokimi socialnimi potrebami;

- c) poskusi in ukrepi za povečanje ugleda držav v mednarodnem sistemu;
- č) razvoj države.

Kot zadnje opredeli Holsti (v Luard 2001: 392) dolgoročne cilje in interese, ki so »...načrti, sanje in vizije, ki zadevajo končno politično in/ali ideološko organizacijo mednarodnega sistema ter vodijo v odnose v sistemu in vlogo posameznih držav v njem«. Pri uresničevanju teh ciljev države v nasprotju s srednjeročnimi cilji postavljajo določene zahteve določenim državam, pri dolgoročnih ciljeh pa države postavljajo univerzalne zahteve.

Wendt (1999: 234) definira nacionalni interes, kot »...ne samo normativne usmeritve za delovanje, ampak tudi kot sile, ki povzročajo, da se država vede na določen način«. Na tej osnovi identificira štiri ključne interese, s katerimi država oz. družba zagotavlja svoj obstoj:

1. **fizično preživetje** – nanaša se na posameznike, ki tvorijo državno-družbeni kompleksi, ki teži k lastnemu fizičnemu preživetju na določenem ozemlju⁴;
2. **ohranjanje avtonomnosti** – gre za zmožnost države, da izvaja nadzor nad razporejanjem sredstev in izbiri vlade, kar ji omogoča svobodno obnavljanje lastne identitete;
3. **ekonomska dobrobit** – navezuje se na ohranjanje določene oblike proizvodnje v družbi in na širjenje državne baze naravnih virov;
4. **ohranjanje kolektivnega »dobrega mnenja« o sebi oz. samopodobe** – to je potreba skupine, da ima o sebi dobro mnenje, ugled in status. Potreba po dobrem mnenju o samem sebi je ključna potreba posameznika, ki to potrebo preko članstva v skupini oz. skupnosti prenaša nanjo in hkrati znotraj nje išče potrditev ali negacijo dobrega mnenja o sebi. Podobno naj bi veljalo tudi za države, ki naj bi v mednarodni skupnosti držav težile k doseganju in potrditvi tega dobrega mnenja o sebi.

Uresničevanje navedenih nacionalnih interesov naj bi državi oz. družbi zagotavljalo varnost in jo hkrati omejevalo pri zunanjepolitičnem delovanju. Pri tem so si lahko interesi pogosto medsebojno protislovni, zaradi česar je potrebno njihovo prioritiziranje, a dolgoročno mora država oz. družba, če želi preživeti, uresničiti vse štiri ključne interese. Vendar pa Wendt (1999: 238) pri tem opozarja, da se lahko nacionalne interese skozi čas različno interpretira, zaradi česar predlaga, da se k njihovi analizi pristopa induktivno, tj. iz posameznega na splošno in ne deduktivno, tj. iz splošnega na posamezno. S tem pušča Wendt odprte možnosti za zaznavanje novih vrst in drugače teoretično zasnovanih opredelitev nacionalnih interesov. Predvsem pa omili izvorni realistični koncept

⁴ Čeprav realisti, kot npr. Waltz (1964), priznavajo ta interes kot edini pravi nacionalni interes.